

Dames, reines i abadesses

Elisenda Albertí recull **divuit biografies de dones medievals del comtat de Barcelona** com Dolça de Provença, que es va haver de menjar el cor guisat del seu pretendent, i Blanca de Navarra, tancada en una torre a pa i aigua

M.M. GURGUÍ
● I si Eva no hagués sortit d'una costella d'Adam? I si hagués estat abans la dona que l'home? I si ens aferrem a la idea que llança la Nobel Doris Lessing a *La clivella*: les dones van ser primer i van ser les que van parir les persones? La història de la humanitat ben segur que seria diferent. Probablement no caldrien llibres com el d'Elisenda Albertí, perquè l'hegemonia de la dona seria un fet, com ho és ara la de l'home en la major part del nostre planeta. Com que som lluny encara d'un món igualitari, es fa necessari recuperar de l'oblit i l'anonimat dones que han deixat petjada en la nostra història. Aquesta és la voluntat de *Dames, reines i abadesses*.

En aquest llibre, Albertí explica la vida de divuit dones que pertanyen al quadre genealògic del comtat de Barcelona. La veritat és que n'hi ha poques de catalanes, ja que els nostres avantpassats masculins es casaven amb dames estrangeres per establir aliances amb altres nacions. Les divuit dones triades són Ermessenda de Carcassona, Almo-

«DAMES, REINES I ABADESSES»

Autora: ELISENDA ALBERTÍ.
Editorial: ALBERTÍ EDITOR.

El llibre recull les biografies de divuit dones de la Catalunya medieval. Les vivències d'algunes ja han estat ressenyades en altres obres, de manera que han aconseguit sortir de l'anonimat. A *Dames, reines i abadesses* es ressegueix el quadre genealògic del comtat de Barcelona, de Guifré el Pilós a Martí l'Humà, i s'escull divuit dones que per la seva personalitat i trajectòria presenten una biografia peculiar més enllà de la seva missió de perpetuar la nissaga.

dis de la Marca, Malfada de Pulla-Calàbria, Dolça de Provença, Peronella d'Aragó, Sança de Castella, Aurembiaix d'Urgell, Constança de Sicília, Blanca d'Anjou, Sança de Mallorca, Elisenda de Montcada, Teresa d'Entença, Constança d'Aragó, Cecília de Comenge, Sibila de Fortià, Violant de Bar, Margarida de Prades i Blanca de Navarra. En cada capítol trobem el quadre genealògic i l'escut heràldic de les famílies a què es fa referència.

De la biografia de les divuit dames, en destacarem vuit, de les quals apuntem algunes pinzellades.

► **Dolça de Provença.** Als 17 anys es va casar amb Ramon Berenguer III, de 30 anys i per qui aquell era el tercer matrimoni. Al costat de la capella de Sant Martí, en uns terrenys cedits pel comte, el seu seguici va fundar Sant Martí de Provençal. Va introduir costums trobadorescos a les terres catalanes i va passar llargues temporades a la finca de Sant Martí. Un trobador jove i afectuós li va dedicar cançons

d'amor. La llegenda diu que el comte va ordenar matar-lo. Però va anar més enllà: va fer-ne guisar el cor i va obligar Dolça a menjar-lo. Després d'això no va tornar a menjar mai més. Va morir el 1127 als 32 anys.

► **Ermessenda de Carcassona.** Dona de remarcable bellesa, als 20 anys es va casar amb Ramon Borrell de Barcelona i va promoure, amb el seu germà Pere, bisbe de Girona, la catedral d'aquesta ciutat. Va assumir dues vegades el govern del comtat de Barcelona amb habilitat i eficàcia. Va viure molt de temps a Girona, fins que el 1058 va morir al castell de Sant Quirze de Besora.

► **Almodis de la Marca.** Dona de gran caràcter. La descriuen com una dama absorbent, ambiciosa, brillant, agosarada i de sòlida formació cultural. Es va casar en terceres núpcies amb Ramon Berenguer I, comte de Barcelona. Va col·laborar en l'eixamplament i la repoblació del comtat i va participar en l'assemblea que va establir un conjunt de

normes jurídiques que formarien els Usatges de Barcelona, el primer codi feudal d'Europa. Va comprar Carcassona i altres terres, un primer pas de la política catalana a Occitània. Va morir el 1071 durant una discussió familiar assassinada pel seu fillastre.

► **Aurembiaix d'Urgell.** Atractiva, forta i coratjosa són tres adjectius que descriuen aquesta reina que va defensar aferrissadament el territori. Per assegurar la successió de l'Urgell, es va prometre amb el fill del rei Pere I, Jaume I. Amb la mort el 1213 de Pere I a Muret en la croada contra els càtars, va quedar desposseïda de la seva herència, de manera que va decidir fugir a Castella i casar-se. Amb 21 anys va tornar a Catalunya i va reclamar l'herència. La tenacitat i desimboltura amb què va defensar els seus drets davant Jaume I van impressionar aquest monarca de tal manera que Aurembiaix va ser reconeguda com a concubina i va recuperar el comtat d'Urgell.

És una llàstima que Aurembiaix morís als 30 anys, ja que la seva mort va comportar l'extinció

ció de la línia successòria del casal d'Urgell.

► **Blanca d'Anjou.** Filla de Carles d'Anjou, enemic de la corona catalana, va estar tretze anys promesa amb Jaume II com a condició de pau entre catalans i angevins. Va viatjar a Perpinyà, on un representant del rei va quedar impressionat per la seva bellesa, el seu caràcter dolç i la seva educació. De fet, aquests trets van seduir el rei i els súbdits. Es va casar amb el monarca i diuen que van ser una parella enamorada. Blanca va estar sempre al costat del seu marit, fins i tot a Almeria, per enfrontar-se als sarraïns. Amb tot, la seva salut se'n va ressentir i, entre altres motius, la freqüència de parts (9 fills) va malmetre la seva fràgil constitució. Va morir als 27 anys a Barcelona durant el part de la seva desena filla.

► **Sança de Mallorca.** Profundament religiosa, va ser reina napolitana i princesa mallorquina, filla de Jaume II de Mallorca. Als 20 anys es va casar amb Robert d'Anjou, també molt religiós i

futur rei de Nàpols. Sança va rebre una carta del Papa en què aquest li deia que pel seu misticisme no podia oblidar els seus deures com a reina i esposa. Col·laboradora fidel i activa, va suprimir despeses innecessàries, va reduir el nombre del personal de palau i va imposar una severa moral cristiana. No va tenir cap fill. Es va tancar en un franciscanisme exasperat que propugnava la pobresa a ultrança.

► **Elisenda de Montcada.** Va ser, de les dames que surten al llibre, una de les que van viure més anys. Dona de caràcter beatífic, de gran honestat i educació religiosa, pertanyia a dos dels llinatges més antics de Catalunya. Als 30 anys es va casar amb Jaume II el Just, de 55 anys i salut precària, per qui era el seu tercer matrimoni, i va viure al Palau Reial de Barcelona. Va ser un matrimoni ben avingut i presidit pel fervor religiós. Elisenda va fundar el monestir de monges clarisses de Pedralbes. Les seves qualitats i religiositat van ser una com un sedant per al rei: el va ajudar a morir en pau. Després de

A dalt, Ermessenda de Carcassona, a la catedral de Girona. A baix, sepulcre d'Almodis de la Marca, a la de Barcelona; la geganta Blanca d'Anjou; el monestir de Santes Creus, on hi ha enterrada Violant de Bar i Blanca d'Anjou, i la tomba de la reina Elisenda, a Pedralbes. / CATEDRAL DE GIRONA, A. PUIG I O. DURAN

la mort del rei, es va retirar al monestir de Pedralbes, on va morir el 1364 als 72 anys, i on va ser enterrada.

► **Blanca de Navarra.** D'educació refinada, gran caràcter, intel·ligent, activa i incansable, es va rebel·lar contra els acords matrimonials que li imposava el pare, Carles III de Navarra. Als 16 anys, es va negociar el seu matrimoni amb Martí el Jove, de 27 anys, rei de Sicília i hereu de la corona catalanoaragonesa. S'hi va negar i va estar tancada, a pa i aigua, a la torre del castell de Penaflo. Segons la llegenda, un humil pastor li portava llet i formatge i la consolava amb conversa distesa. Ja sent reina, va cedir la propietat al pastor. El 1402 va anar a Palerm, es va casar i es va convertir en reina de Sicília. El 1405 el seu marit va marxar a Barcelona i ella va governar amb efectivitat, saviesa i lleialtat. A Castella va donar llum al futur hereu. L'any 1424 va ser reconeguda com a reina de Navarra, i va morir el 1439, als 56 anys.

